

О. Шукін,кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПОРІВ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ

Стаття 1 Конституції України проголошує Україну соціальною державою та тим самим визначає обов'язок держави здійснювати належний соціальний захист своїх громадян, що, згідно зі ст. 46 Основного Закону України, у якості сутнісного елементу визнає право на забезпечення у разі безробіття та визначає гарантією здійснення цього права загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття [1].

Тенденції розвитку правових механізмів реалізації громадянами України наданих їм соціальних прав безпосередньо пов'язані з процесом формування масиву якісного та ефективного соціально-забезпечувального законодавства [2, с. 151]. Однак у процесі його побудови виникають різні змістовні дефекти: нестабільність, непослідовність, суперечливість, відсутність спадкоємності та ін., що переважно обумовлені прорахунками законодавця, зайвою політизацією соціальних реформ, зневагою соціально-економічними реаліями та громадською думкою. В результатах поточної законотворчої діяльності все частіше виникають прогалини, колізії та інші концептуальні помилки, що у подальшому можуть призвести до свавілля держави або її посадових осіб під час прийняття рішень, що стосуються соціальних прав громадян. Все вищенаведене призводить до сталого негативного ефекту для всього українського суспільства,

служить однією із вагомих причин соціальної нестабільності в державі.

Компенсатором наведених деструктивних чинників у правовій державі є наявність системи органів, які забезпечують охорону прав та інтересів громадян, їх юридичну захищеність, а ключовим елементом цієї системи виступають органи судової влади, [3, с. 31] що відіграють важливу роль у формуванні належної якості законодавства через забезпечення його однакового розуміння безпосередніми правозастосовувачами. Можна дискутувати про ефективність неюрисдикційних та юрисдикційних адміністративних (позасудових) форм захисту [4, 5, 6], але безперечно те, що в сучасних умовах перманентної кризи соціальної сфери нашої держави правосуддя є найдійовішим засобом захисту конституційних соціальних прав громадян, у тому числі, у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. На ключовій ролі органів правосуддя в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина та праві громадянина на соціальний захист наголошує більшість як українських, так і зарубіжних вчених [7, с. 156-157].

Таким чином, теоретичні та прикладні питання, що мають місце при вирішенні в судах спорів у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, пошук шляхів вдосконалення процесуальних механізмів

вирішення цієї категорії спорів є актуальними для сьогодення і мають теоретичне й практичне значення.

Проблемні аспекти захисту права на соціальне забезпечення висвітлювались у працях таких видатних українських та зарубіжних вчених: В.С. Андреева, К.С. Батигіна, Н.Б. Болотіної, В.Я. Бурака, Н.А. Вігдорчика, Т.З. Герасиміва, М.Л. Захарова, Р.І. Іванової, А.В. Карцхія, Є.В. Краснова, І.В. Лагутіної, О.Є. Мачульської, Л.І. Лазор, П.Д. Пилипенка, В.А. Рудик, С.М. Прилипка, С.М. Синчук, І.М. Сироти, Н.М. Стаховської, Б.І. Сташківа, В.К. Субботенко, Є.Г. Тучкової, Я.М. Фогеля, М.Ю. Федорової, О.Г. Чутчевої, В.Ш. Шайхатдінова та ін. Однак наукові висновки цих та багатьох інших науковців або спрямовані на визначення загальнотеоретичного змісту, особливостей та співвідношення окремих форм захисту вищезазначеного права людини, або здебільшого стосуються особливостей судового захисту таких складових елементів конституційного права на соціальне забезпечення, як право на пенсію та право на отримання державних соціальних допомог. Питання судового захисту у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття не знайшли належного вирішення у науці соціального забезпечення та потребують на подальше поглиблене допрацювання.

Мета статті полягає в дослідженні окремих аспектів впливу останніх, найбільш значущих змін у законодавстві України на ефективність вирішення спорів у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, виявленні наявних та найбільш проблемних на сьогодні питань, що мають місце при вирішенні спорів у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та розробці власних пропозицій, спрямованих на подальше вдосконалювання правового механізму захисту прав громадян в цій сфері.

Кожна особа у разі порушення своїх прав у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття має право на захист з боку держави, зокрема і з використанням засобів, за допомогою яких припиняються порушення даних конституційних прав людини, усуваються перепони для їх реалізації, відновлюються порушені права.

Як було зазначено вище, найбільш поширеною формою захисту права на соціальне забезпечення взагалі та окремих соціальних прав у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, є юрисдикційна судова форма захисту, основу правового регулювання якої становить ст. 55 Конституції України, відповідно до якої права й свободи людини та громадянина захищаються судом, кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [1]. Це означає, що громадянин України має гарантоване державою право оскаржити в суді загальної юрисдикції рішення, дію чи бездіяльність будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, якщо їх рішення, дія чи бездіяльність порушують або обмежують його право на соціальний захист, перешкоджають його здійсненню.

Вищенаведене положення Конституції України щодо судового захисту права у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття конкретизоване низкою нормативно-правових актів. Так, ст. 13 Закону України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року № 5067-VI встановлено, що кожен має право на оскарження рішень, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, фізичних осіб, що застосовують

найману працю, а також дій або бездіяльності посадових осіб, що призвели до порушення права особи на зайнятість, відповідно до законодавства [8]. Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 44 Закону України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року № 5067-VI зареєстровані безробітні можуть здійснювати вищезазначене оскарження у суді [8]. Згідно з п. 1 с. 35 ч. 2 п. 1 ст. 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533-III застраховані особи, яким виплачується забезпечення та надаються соціальні послуги за вищезазначеним Законом України, мають право на судовий захист своїх прав [9].

Аналіз даних Єдиного державного реєстру судових рішень (<http://www.reyestr.court.gov.ua>) дозволяє відокремити наступні найбільш розповсюджені категорії спорів у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття:

- про стягнення з безробітних зайво або надміру виплаченого матеріального забезпечення на випадок безробіття та вартості наданих соціальних послуг (про стягнення незаконно отриманої допомоги по безробіттю);

- про стягнення з роботодавців суми виплаченого забезпечення та вартості наданих соціальних послуг безробітному в разі поновлення його на роботі за рішенням суду;

- про стягнення з платників страхових внесків заборгованості зі страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття (недоїмки), пені, штрафу та оскарження відповідних рішень з боку страховиків;

- про стягнення з роботодавців фінансових санкцій та адміністративно-господарських санкцій за невиконання нормативу робочих місць, призначених для працевлаштування інвалідів (здійснюється за позовом відповідного територіального відділення Фонду соціального захисту інвалідів);

- про стягнення з роботодавців сум зайво виплачених дотацій на створення додаткових робочих місць;

- про стягнення з безробітних сум витрачених службою зайнятості коштів на професійне навчання;

- про оскарження фізичними особами наказів центрів зайнятості про припинення реєстрації особи безробітним (здійснюється за позовами осіб, що були безробітними);

- про оскарження фізичними особами рішень державних центрів зайнятості щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання матеріального забезпечення по безробіттю.

Спори у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття розглядаються в порядку цивільного (ст. 15 Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 року № 1618-IV) [10] або адміністративного провадження (ст. 18 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV) [11]. За правилами цивільне судочинство у сфері зайнятості населення та загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснюється трьома видами провадження: позовним, наказним та окремим. За правилами адміністративного судочинства справи щодо захисту прав громадян у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття розглядаються місцевими загальними судами як адміністративними судами. Оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень здійснюється як за загальними правилами, так і шляхом скороченого провадження, особливості якого передбачені ст. 183-2 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV [11].

Досить проблемним питанням вирішення судових спорів у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття є справляння судового збо-

ру. Платники, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору визначені Законом України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674-VI [11].

Згідно з п. 20 ч. 1 ст. 5 діючої редакції Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674-VI) від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільнюються центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, структурні підрозділи виконавчих органів міських рад міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад, на які покладені функції із здійснення контролю за додержанням законодавства про працю та зайнятість населення [11].

Зазначаємо, що функції центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю на даний час виконує Державна служба України з питань праці, що діють на підставі Положення про Державну службу України з питань праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 року № 96 [13].

У відповідності до п. 1 Положення про Державну службу України з питань праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 року № 96, Державна служба України з питань праці є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики, який реалізує державну політику у сферах промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, здійснення державного гірничого нагляду, а також з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві

та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, на випадок безробіття в частині призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб. У п. 14 Положення про Державну службу України з питань праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 року № 96, встановлено, що Державна служба України з питань праці є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства [13].

Пунктом 7 Положення про Державну службу України з питань праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 року № 96, передбачено, що Державна служба України з питань праці здійснює свої повноваження безпосередньо та через утворені в установленому порядку територіальні органи [13]. Правовий статус територіальних органів Державної служби України з питань праці, котрими є головні управління (Управління) Державної служби України з питань праці в відповідній області визначено Положенням про Головне управління (Управління) Державної служби України з питань праці в області, затвердженим Наказом Міністерства соціальної політики України від 27 березня 2015 року № 340, яким, зокрема, встановлено, що Управління Державної служби України з питань праці є юридичними особами публічного права, неприбутковими установами, що мають печатки із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в установах Державної казначейської служби України [14].

Виходячи із вищенаведеного та системного аналізу положень Закону України «Про судовий збір» від 8 лип-

ня 2011 року № 3674-VI [12], вважаємо, що п. 20 ч. 1 ст. 5 діючої редакції вищезазначеного Закону України звільняє від сплати судового збору безпосередньо Державну службу України з питань праці під час здійснення нею своїх повноважень виключно як окремої юридичної особи публічного права – центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю.

Звідси територіальні органи Державної служби України з питань праці, які також мають статус окремої юридичної особи, але при цьому не є центральними органами виконавчої влади, не звільнені від сплати судового збору при зверненні до суду. Також слід враховувати те, що у змісті ст. 20 Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674-VI [12] визначені випадки, коли від сплати судового збору звільнюються не тільки відповідні центральні органи виконавчої влади, а й їхні органи та структурні підрозділи, вважаємо, що це не дозволяє розширено тлумачити п. 20 ч. 1 ст. 5 діючої редакції Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674-VI [12] та поширювати її дію на територіальні органи Державної служби України з питань праці.

У цьому контексті зазначимо, що діюча редакція ст. 5 Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674-VI також не передбачає надання пільг та звільнення від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях громадян у спорах щодо захисту їх соціальних прав. Це не є припустимим, оскільки у переважній більшості соціально-забезпечувальні виплати, зокрема допомога по безробіттю, є єдиним джерелом доходів фізичної особи-позивача та її сім'ї, покладення на неї додаткових майнових обов'язків може призвести до порушення права на гідний рівень життя, передбаченого ч. 3 ст. 46 Конституції України [1]. Звідси пропонуємо викласти п. 1 п. 1 ст. 5 Закону

України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674-VI [12] у наступній редакції: «1) позивачі у справах про стягнення заробітної плати та поновлення на роботі та за іншими спорами щодо захисту соціальних прав». Тотожні норми слід внести до ч. 2 п. 2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» від 02 червня 2016 року № 1404-VIII [15], де звільнити дані категорії осіб від сплати авансового внеску стягувача на організацію та проведення виконавчих дій.

Також проблемним питанням є визначення галузевої належності судових спорів про стягнення безпідставно отриманої допомоги по безробіттю. Незважаючи на те, що на даний час діють Постанова Верховного Суду України від 23 березня 2010 року у справі № 21-2282во09 [16] та Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» від 01 березня 2013 року № 3 [17], якими визначено, що оскільки позови про стягнення безпідставно отриманої допомоги по безробіттю, у тому числі одноразово для організації безробітним підприємницької діяльності, подаються відповідними центрами зайнятості з метою реалізації наданих їм ст. 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533-III [9] владних повноважень, то ці спори є публічно-правовими і мають розглядатися за правилами адміністративного судочинства і цивільного судочинства. Вважаємо, що у даному питанні слід керуватися судовою практикою, що фактично склалася останнім часом. Та перш за все, Постановою Верховного Суду України від 22 вересня 2015 року у справі № 21-1884а15 [18], у якій міститься висновок, який ми, безперечно, підтримуємо – позови про стягнення грошових коштів, що стали власністю особи, не підпадають під дію ч. 4 ст. 50 Кодексу адміністративного

судочинства України [11], а тому такі спори є приватноправовими і мають розглядатися за правилами цивільного судочинства.

Вже досить давно у вітчизняній правовій літературі, зокрема у працях таких науковців, як Д.О. Єрмоленко, Н.М. Стаховська, В.А. Рудик з'являється обґрунтування необхідності створення для розгляду спорів у сфері праці та соціального захисту населення судів окремої юрисдикції – соціальних судів – через велику кількість як соціальних справ у судах, так і самих нормативно-правових актів, що врегульовують ці питання, що потребують наявності суддів окремої спеціалізації [19, 20, 21].

Щодо вітчизняних реалій, то на нашу думку, враховуючи реформу правосуддя, що відбувається в Україні та нової редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII (де у статті 18 зазначено, що суди спеціалізуються виключно на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення, але також встановлено, що у випадках, визначених законом, а також за рішенням зборів суддів відповідного суду може запроваджуватися спеціалізація суддів з розгляду конкретних категорій справ) [22] та, виходячи з досить складної економічної ситуації в країні, недоцільним є створення спеціалізованих соціальних судів, оскільки необхідно виділити значні кошти на реформування судової влади, зокрема на розширення штатної чисельності суддів. Вважаємо за доцільне погодитися з думкою Є.В. Краснової [23, с. 326] та Н.М. Стаховської [21, с. 13] про те, що в ході подальшого проведення судової реформи слід запроваджувати більш вузьку спеціалізацію самих суддів за різними правовими галузями, зокрема зі спорів, що виникають у сфері зайнятості населення та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

Вже найближчим часом проблемним стане питання представництва громадян у суді при вирішенні спорів у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Оскільки ст. 131-2 Конституції України встановлено так звану «адвокатську монополію» – виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді. При цьому, згідно з п. 11 п. 16-1 Перехідних положень Конституції України, представництво виключно адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 року. Проте ст. 131-2 Конституції України встановлено, що законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у спрахх щодо захисту соціальних прав [1]. На даний час винятки щодо представництва в суді у спрахх щодо захисту соціальних прав, зокрема у сфері зайнятості населення та загальнообов'язкового державного соціального страхування, на випадок безробіття яким-небудь законом України, зокрема Цивільним процесуальним кодексом України від 18 березня 2004 року № 1618-IV [10] та Кодексом адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV [11], не встановлено. Це може призвести до порушення права особи на судовий захист, оскільки специфіка спорів щодо захисту соціальних прав може створити ситуацію, коли сторона процесу у зв'язку з певними причинами не може забезпечити своє представництво адвокатом (відсутність коштів на оплату адвокатського гонорару, відсутність вільних адвокатів, відсутність адвокатів, які є спеціалістами у відповідній сфері, тощо). Для забезпечення принципу визначеності та ясності змісту правових норм пропонуємо викласти ч. 2 п. 1 ст. 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року

№ 1533-III [9] у наступній редакції: «Застраховані особи, яким виплачується забезпечення та надаються соціальні послуги за цим Законом, мають право на судовий захист своїх прав, що включає вільний вибір захисника своїх прав», та додати відповідні положення щодо представництва у суді до інших законів України, що діють у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

Проведене наукове дослідження ще раз безперечно підтверджує, що судовий порядок є найбільш ефективним способом вирішення спорів у сфері зайнятості населення та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Однак потребують негайного вирішення певні проблеми законодавчого та організаційного характеру для підвищення результативності у вирішенні спорів, що виникають у сфері зайнятості населення та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

Ключові слова: спори у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, судовий збір, судовий розгляд спорів у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

У статті розглянуто окремі теоретичні та прикладні питання, що мають місце під час вирішення у судах спорів у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та визначені шляхи вдосконалення процесуальних механізмів вирішення цієї категорії спорів.

В статье рассмотрены отдельные теоретические и прикладные вопросы, возникающие при разрешении в судах споров в сфере занятости и общеобязательного государствен-

ного социального страхования на случай безработицы, а также определены пути усовершенствования процессуальных механизмов разрешения данной категории споров.

The article presents some theoretical and practical issues that occur at resolving disputes in courts in the field of employment and the compulsory state social insurance against unemployment, as well as ways to improve procedural mechanisms for resolving this category of disputes.

Література

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Юрінком, 1996. – 80 с.

2. Тищенко О.В. Проблеми вдосконалення соціально-забезпечувального законодавства України // Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». – 2015. – № 2. – С. 151-154. – Режим доступу: http://www.pap.in.ua/2_2015/47.pdf.

3. Гринюк Р.Ф. Судова влада як фундаментальний чинник становлення правової держави в Україні / Р.Ф. Гринюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. – № 2. – 2005. – С. 27–36.

4. Веннікова В.В. Проблеми розгляду та вирішення спорів у сфері соціального забезпечення // В.В. Веннікова // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Право». – 2012. – Вип. 19. – С. 122-130.

5. Возгріна Т.Ю. Деякі особливості захисту прав та інтересів громадян у галузі права соціального забезпечення / Т.Ю. Возгріна // Право і суспільство. – 2015. – № 3(2). – С. 94-98.

6. Лагутіна І.В. Форми захисту трудових прав працівників: [монографія] / І.В. Лагутіна. – О.: Фенікс, 2008. – 160 с.

7. Бабкова Т.В. Забезпечення права громадян на соціальний захист судами України / Т.В. Бабкова // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Право / голов. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – Вип. 24. Т. 2. – С. 156-161.

8. Про зайнятість населення: Закон України від 05 липня 2012 року № 5067-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 24. – Ст. 243.

9. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 року N 1533-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 22. – Ст. 171.

10. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року N 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40. – Ст. 492.

11. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року N 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35. – Ст. 446.

12. Про судовий збір: Закон України від 8 липня 2011 року N 3674-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 14. – Ст. 87.

13. Положення про Державну службу України з питань праці, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 року № 96 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 21. – Ст. 584.

14. Положення про Головне управління (Управління) Державної служби України з питань праці в області, затвердженим Наказом Міністерства соціальної політики України від 27 березня 2015 року № 340 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 32. – Ст. 955.

15. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року N 1404-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 30. – Ст. 542.

16. Постанова Верховного Суду України від 23 березня 2010 року у справі № 21-2282во09 // Єдиний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/9229372>

17. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» від 01 березня 2013 року № 3 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003740-13>

18. Постанова Верховного Суду України від 22 вересня 2015 року у справі № 21-1884а15 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(print\)/386150E8B225D64EC2257EF3002A4BDB](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(print)/386150E8B225D64EC2257EF3002A4BDB)

19. Єрмоленко Д.О. Правовий статус людини і громадянина в Україні як соціальної державі: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Д.О. Єрмоленко. – Харків, 2002. – 175 с.

20. Рудик В.А. Юридичні гарантії права людини на соціальний захист в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 / В.А. Рудик. – Харків, 2007. – 184 с.

21. Стаховська Н.М. Відносини у праві соціального забезпечення: автореф. дис. ... на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05. – К., 2000. – 16 с.

22. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.

23. Краснов Є.В. Особливості судового захисту прав у сфері соціального забезпечення / Є.В. Краснов // Актуальні проблеми теорії трудового права та права соціального забезпечення : [монографія] / кол. авт.; за заг. ред. Г.І. Чанишевої. – Одеса : Фенікс, 2015. – С. 314-328.

